

УДК 316.911.3

**MODERN GEOCONFLICTOLOGICAL RESEARCH:
PROBLEMS AND PROSPECTS**
**СУЧАСНІ ГЕОКОНФЛІКТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Авер'янова Н.М. / Averianova N.M.

к.філос.н. / c.ph.s.

ORCID: 0000-0002-1088-2372

Воропаєва Т.С. / Voropaeva T.S.

к.психол.н., доц. / c.p.s., as.prof.

ORCID: 0000-0001-8388-7169

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Volodymyrska Street 60, 01601

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, вул. Володимирська 60, 01601

Анотація. Сучасна наука інтенсивно розвивається в умовах глобалізації, тим самим розширюючи свої межі та глибину. Сьогодні виникають міждисциплінарні напрямки, покликані знайти відповіді (рішення) на актуальні цивілізаційні виклики. Сучасні геоконфліктологічні дослідження є невід'ємною частиною геополітичних та конфліктологічних досліджень. На розвиток сучасної геоконфліктології значно вплинули географія та геологія. За змістом геоконфліктологія включає елементи географії, геології та конфліктології, це порубіжна наукова дисципліна, яка поєднує та синтезує географічний, геологічний і конфліктологічний підходи та стратегії аналізу структури конфліктологічних процесів. Як наука, геоконфліктологія має теоретичну та емпіричну складові. Сьогодні геоконфліктологія відіграє помітну роль у всебічному конфліктологічному дослідженні територій різної величини. Вивчаючи розподіл центрів кривавих сутичок під час розпаду Радянського Союзу, геоконфліктологи показали, що незалежно від рівня культури, релігії, рівня освіти й етнічної приналежності народи, що живуть у геологічно активних районах, зберігають свою агресивність, конфліктність та легку навіюваність. Використовуючи інтегративний підхід, автори статті роблять висновок про необхідність розгляду будь-яких конфліктів у суспільстві з точки зору впливу множинних факторів (включаючи невідомий геологічний фактор).

Ключові слова: геоконфліктологія, конфлікти, невідомий геологічний фактор, агресія, конфліктність, національний характер.

Вступ.

В умовах глобалізації наука розвивається дуже інтенсивно, розширюючи свої межі та глибину. Сьогодні виникають нові міждисциплінарні напрямки, покликані знайти відповіді на актуальні виклики й загрози. Сучасні геоконфліктологічні дослідження поступово стають невід'ємною частиною геополітичних та конфліктологічних досліджень.

Політолог Ельшад Мірбашір оглу писав ще у 2009 році: «історія свідчить, що війни були притаманні абсолютно всім цивілізаціям і всім типам економічних відносин, які існували на землі. Дослідники порахували, що, починаючи з 3600 року до н. е., у світі відбулось приблизно 14 600 воєн. В результаті них загинуло понад 3 млрд. осіб (для порівняння, в 2001 році населення Землі становило 6,2 млрд.). Вся людська історія знала лише 292 роки без воєн, та й то, існують серйозні підозри, що деякі збройні конфлікти просто не були зафіксовані істориками» [5].

Основний текст.

Відомо, що ще мислителі Стародавнього світу помітили природний зв'язок між рішеннями й діями правителів та характеристиками того географічного простору Землі, на якому розгорталась їхня діяльність [4]. Давні полководці також дуже добре знали, що перед тим, як здійснювати будь-які військові операції, треба пізнати особливості рельєфу певної місцевості, специфіку рослинності, клімату, наявність і характер водних об'єктів тощо. У середині XVIII ст. французький економіст і філософ Анн Робер Тюрго відзначив наявність зв'язків між фізико-географічними, культурно-географічними чинниками та політичними процесами. На становлення сучасної геоконфліктології вплинули також концепції німецького вченого Фрідріха Ратцеля, шведського науковця Рудольфа Челлена, німецького вченого Еріха Обста та багатьох інших дослідників [4].

Ф. Ратцель дійшов до висновку, що для вивчення й розуміння соціумів різних країн варто враховувати не тільки «грунт», але й «кров», а отже, необхідно використовувати не лише географічні дані, а й етнографічні, історичні, антропологічні та культурологічні. Окрім цього, потрібно враховувати характеристики геосфери, гідросфери й атмосфери [4]. У книзі Ф. Ратцеля «Politische Geographie» (1897) розвивається поняття «життєвого простору», яке пов'язує культурне зростання держави з її територіальною експансією.

Під впливом книги Ф. Ратцеля «Політична географія» Р. Челлен увів у науковий обіг поняття «геополітика», а також продовжив і розвинув геополітичні розробки Ф. Ратцеля, застосовуючи їх до вивчення особливостей різних держав. Він звернув увагу на основні п'ять аспектів: територію, економіку, людей, суспільство та уряд, з якими пов'язані п'ять наукових дисциплін, що досліджують ці аспекти: геополітика (наука про державу як географічний об'єкт), економічна політика (наука про національну економіку певної держави), демографічна політика (наука про населення певної країни), соціальна політика (наука про суспільство певної держави), силова політика (наука про владу, в якій держава виступає як система панування, контролю й застосування сили) [4].

Е. Обст структурував світ, враховуючи, у першу чергу, територію, зайняту колоніальними державами. В результаті у нього з'явилась картина, яка характеризує розподіл території та населення Землі між великими державами. Сучасна геополітика почасти продовжує цю традицію і дотримується думки Е. Обста про диференціацію світу за зонами впливу провідних держав.

Американський політолог Г. Моргентау запропонував комплексну характеристику сили держави у міжнародних відносинах, виділяючи вісім чинників: а) географічне положення; б) природні ресурси; в) промислові можливості; г) військовий потенціал; ґ) населення; д) національний характер; е) якість дипломатії; є) якість уряду.

Б. Ісаєв та І. Ігнат'єва підкреслюють, що сучасний світ тепер поділяється між великими державами не тільки за сферами (політичною, економічною, військовою, культурною), але й за субсферами. Зокрема, у політичній сфері

розрізняються підсфери внутрішньої та зовнішньої політики, в економічній сфері – підсфери виробництва, фінансів, торгівлі, енергетики, транспорту, туризму і т.д., у сфері культури – підсфери мистецтва, спорту, моди і т.д. [2]. Сучасна геополітика відповідно, включає (окрім класичних середовищ геосфери, гідросфери й атмосфери) підводне середовище, простір і віртуальні середовища Інтернету, радіо, телебачення, друкованих матеріалів тощо [2]. Звичайно, що в процесі ускладнення життя людства, можлива поява й інших сфер та субсфер.

Ще у ХХ ст. геоконфліктологія розглядалась як складова частина або політології, або соціології, або географії. Але вже на початку ХХІ ст. ця сфера знань була виділена в самостійну наукову дисципліну, що виникла на перетині політології, конфліктології та географії. За змістом геоконфліктологія включає елементи географії, геології та конфліктології, це порубіжна наукова дисципліна, яка поєднує та синтезує географічний, геологічний і конфліктологічний підходи та стратегії аналізу структури конфліктних процесів. Як наука, геоконфліктологія має теоретичну й емпіричну складові. Теоретико-методологічною основою сучасної геоконфліктології є геофілософія. Основними методами наукових досліджень: порівняльно-географічний, порівняльно-історичний, картографічний, статистичний, аналітичний, метод прогнозування та інші.

На становлення й розвиток геоконфліктології вплинули Ф. Бродель, І. Валлерстайн, Х. Маккіндер, М.Г. Маршалл, А. Мехен, Г. Моргентау, К. Хаусхофер, Н.Дж. Спідмен та ін. [3; 12; 13; 14]. Отже, сучасна геоконфліктологія досліджує сукупність географічних, геологічних, політичних та інших чинників, які впливають на виникнення, розгортання і наслідки політичних, військових та інших територіальних конфліктів. Предметом геоконфліктології є виявлення й аналіз передумов, причин та чинників геопростору, які обумовлюють можливість виникнення та характер політичних і військових конфліктів, а також особливостей розгортання геоконфліктних ситуацій. В структурі сучасної геоконфліктології виокремлюються теоретичний та прикладний напрямки. Теоретико-методологічні засади й завдання геоконфліктології розробляють А. Денісенцев, Д. Заяц, І. Ігнат'єва, Б. Ісаєв, А. Крамаренко, А. Кротов, Н. Мироненко, А. Полетаєв, А. Степанов, О. Тинянова, Р. Туровський, О. Федоров [2; 4; 7; 8; 9; 10; 11]. Соціально-філософські аспекти геоконфліктології досліджують Массімо Каччарі, Йоель Регев, Оксана Тимофеева, Олег Хархордін та інші науковці, які працюють також у галузі геофілософії.

Доволі цікавим напрямком сучасних геоконфліктологічних досліджень є вивчення впливу геологічних чинників на конфліктність людини і соціуму [8; 9; 10; 11].

Зокрема, О. Тинянова розглянула зв'язок між руйнівними масовими діями у Старому Світі і посиленням сейсмічної активності та її перенесенням глобальними лініями північ-південь і широтами [8]. О. Тинянова вже кілька років розробляє модель глобальної геополітичної динаміки. Ця модель дозволяє розглядати геополітичні явища як результат передачі енергії і соціальної дії, і

фізичної енергії (сонячної енергії і внутрішньої енергії Землі). Дослідниця вивчає зв'язок між конфліктними масовими діями у 2005–2013 рр. і посиленням сейсмічної активності та її перенесенням глобальними лініями північ-південь і широтами. На підставі значної кількості емпіричних даних О. Тинянової вдалося виявити найбільш активні зони розломів широти і зони високого соціального напруження Старого Світу, розташовані на цих лініях. Ці галузі соціальної напруженості пов'язані один з одним «силовими лініями» передачі соціальної і фізичної енергії під провідним впливом обертальних сил, які у східній півкулі спрямовані з півдня на північ екватора [8]. О. Тинянова у своїй статті «До концепції соціоприродним організації геополітичного простору: Тахрір – Таксим – Майдан – ...» представила авторський погляд на зв'язок геополітичних процесів із перенесенням фізичної енергії по глобальним меридіональним і широтним лінеаментам. Розроблена авторкою модель макродинаміки геополітичних процесів доповнена уведенням в опис перенесення енергії соціальної дії осі «Північ – Південь». У статті запропонована уточнена модель взаємозв'язку геополітично активних зон Старого Світу, а також викладено авторський погляд на можливості зниження соціальної напруги у цих зонах. На підставі соціально-політичного аналізу подій 2005–2013 років у Магрибі, Леванті, на Близькому Сході та в Європі авторка дійшла висновку про головну причину соціальної напруженості, спільною для цих регіонів, яка посилюється дією природних сил. Вона вважає, що цієї основною причиною є безробіття і погіршення соціальних відносин під його впливом. Другою основною причиною напруженості, особливо для країн Півдня, є опустелювання земель. Отже, дослідниця робить висновок про неефективність військових дій для придушення заворушень в геологічно активних районах і віддає перевагу заходам по створенню робочих місць, адміністративним і поліцейським діям з примусу до суспільно-корисних трудових і екологічних заходів [8].

У працях О. Федорова [9; 10; 11] було показано, що на поведінку людей і соціальних систем має великий вплив «невідомий геологічний фактор», який діє в геологічно активних районах (тобто в районах розігрітої мантії в зонах диз'юнктивних (розривних) порушень, областях вулканізму, областях високої сейсмічності, областях рифтогенезу), адже підвищена температура мантії свідчить про активність геологічних процесів. Вплив «невідомого геологічного фактора» призводить до активізації і збудження людей, робить їх легко навіюваними, агресивними, емоційними, схильними до жорстокості, до захоплення «великими ідеями» і до боротьби за поширення «великих ідей» (цей вплив може також підсилювати творчі здібності людей). Було проведено зіставлення Карти розподілу найбільш геологічно активних областей Землі з Картою просторового розподілу областей з найбільшим числом озброєних конфліктів (1945–2011 рр.), представлених у базі даних М.Г. Маршалла). База включає 326 конфліктів з числом загиблих понад 500 осіб. У ній враховані тільки загиблі безпосередньо в конфліктах («directly-related» deaths), усього в 326 конфліктах загинуло бл. 25 700 000 осіб. Порівняння карт показало, що області з найбільшим числом збройних конфліктів у 1945–2011 рр.

розташовуються в геологічно активних районах. Це: Балкани, Кавказький регіон, Афганістан, Пакистан, район Палестини, В'єтнам, Ефіопія, Ємен, Руанда-Бурунді-Уганда, Центральна Америка. Ці ж райони упродовж усієї Світової історії були центрами збройних конфліктів. У збройних конфліктах, що відбувались в зазначених районах, загинуло бл. 14 500 000 осіб., що становить 57% від числа всіх загиблих у 1945–2011 рр. Характерно, що військова активність у зазначених областях не пов'язана безпосередньо з етнічними та релігійними особливостями населення [9; 10; 11]. О. Федоровим було показано, що з геологічно активними областями збігаються райони, в яких постійно відбуваються великі збройні конфлікти (конфлікти з числом загиблих понад 100 000 осіб в одному конфлікті). Отже, у геологічно активних районах на людей діє невідомий геологічний фактор, який робить людей агресивними, збудливими, навіюваними, тобто сприйнятливими до дестабілізуючих впливів. Люди стають жорстокими і мстивими, прагнуть воювати «за ідею», «з почуття ненависті», «з почуття помсти». Це дозволяє організаторам війн легко створювати тут збройні зіткнення [10].

О. Федоров показав на прикладі тюркських народів, що переселення людей на геологічно мало активні території призводить як до згасання агресивності й войовничості, так і до зміни цінностей. Переселення людей на геологічно активні території зберігає агресивність, войовничість і цінності, що існували на початку міграції. Вивчаючи розподіл центрів кривавих сутичок під час розпаду Радянського Союзу, геоконфліктологи показали, що незалежно від рівня культури, релігії, рівня освіти й етнічної приналежності народи, що живуть у геологічно активних районах, зберігають свою агресивність, конфліктність та легку навіюваність. Було висловлено припущення, що на активність людей впливає невідомий геологічний фактор [10].

А. Полетаєв, узагальнивши дослідження багатьох вчених, ставить питання про етносоціотектонічні закономірності взаємодії людської цивілізації і геологічного простору: а) «виникнення на Землі людини якнайтісніше пов'язане з цілком певними умовами, суворо детермінованими в просторі й часі» (П. Воронов); серед цих умов і формуючих їх чинників слід назвати ротаційний чинник, оскільки «зміни у швидкості обертання планети а, отже, зміна прискорення сили тяжіння, вельми суттєво відобразились на зміні тваринного світу минулих епох» (В. Філат'єв); б) не слід забувати, що, по-перше: «будь-який об'єкт у цьому Світі змінюється під впливом сукупних сил Всесвіту» (В. Куликова, В. Куликов, Я. Бичкова, Ю. Бичков), по-друге, «закони зміни геосфер – середовища існування біоти – формуються на планетарному рівні і суттєво впливають на динаміку розвитку рослинного й тваринного світу» (Е. Пінський) і, по-третє, «ротаційний і тісно пов'язаний з ним палеомагнітний чинники – родоначальники ланцюга подій, в ході яких може наступити біосферна катастрофа» (Е. Пінський). Тому не можна не погодитися з тим, що «в основу державної філософії повинна бути покладена парадигма про єдність системи «Космос – планета Земля – Людина», про цінність всього, що накопичили цивілізації в процесі своєї еволюції від виникнення і до зникнення деяких з них» (В. Куликова, В. Куликов, Я. Бичкова, Ю. Бичков). Виходячи з

цього, історію людської цивілізації необхідно розглядати з позицій двох виникаючих галузей природничих і гуманітарних наук – з позиції антропогеології (основною метою якої є вивчення впливу закономірностей і особливостей речового складу та еволюції Землі на закономірності й особливості розвитку людини і людського суспільства в цілому) та етносоціотектоніки (в рамках якої йде вивчення впливу особливостей і закономірностей будови й еволюції Землі на зародження окремих людських спільнот і на розвиток їхньої культури у найширшому сенсі цього слова [6, с. 300]).

Отже, основними чинниками, які досліджують геоконфліктологи, є такі: 1) специфіка території; 2) географічне положення політичних суб'єктів; 3) протяжність кордонів, їхнє положення на природних або штучних рубежах; 4) наявність річок як водних перешкод і шляхів сполучення; 5) положення країни по відношенню до моря, протяжність берегової лінії та умови для судноплавства; 6) клімат (холодний, помірний, жаркий, посушливий і т.д.); 7) особливості ґрунту (наскільки ґрунти сприяють розвитку сільського господарства, інфраструктури, промисловості тощо); 8) надра, їх багатства, здатність забезпечувати економічне зростання й соціальні запити населення; 9) наявність геологічно активних районів; 10) чисельність, щільність, соціальний склад населення, специфіка національного характеру і традицій тощо.

Висновки.

Таким чином, сучасна геоконфліктологія є дисципліною, яка уточнює знання у сфері геополітики та переводить їх у практичну площину. Наявність об'єктивного взаємозв'язку між виникненням конфлікту і його характером, з одного боку, та географічним місцем розташування зони конфлікту, з іншого, викликало появу цікавих геоконфліктологічних досліджень. Але застосування інтегративного підходу передбачає необхідність розгляду будь-яких конфліктів у суспільстві з точки зору впливу множинних факторів, включаючи й так званий «невідомий геологічний фактор». Окрім цього, конфліктизаційні процеси, які впливають на життя суспільства, не є абсолютно стихійними у своєму розгортанні [1]. Вони майже завжди є чутливими до певного організуючого начала. Відповідно до цього, будь-який конфлікт, як процес специфічних відносин між соціальними суб'єктами, є керованим.

Література:

1. Аверьянова Н.Н., Воропаева Т.С. Особенности конфликтологических процессов в Украине // Научные труды SWorld. – Выпуск 56. – Том 1. – Иваново: Научный мир, 2019. – С. 78–84.
2. Исаев Б.А., Игнатьева Б.Ф. Структура геополитики // Вестник Томского государственного университета. История. – 2019. – № 59. – С. 66–74.
3. Каччари Массимо. Геофилософия Европы. Пер. с итальянского и предисловие С. А. Мальцевой. – С-Пб.: «Изд-во «Пневма», 2004. – 187 с.
4. Коваленко Б.В., Пирогов А.И., Рыжков О.А.. Политическая конфликтология. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Ижица, 2002. – 400 с.

5. Мирбашир оглу Э. Сущность военно-политических конфликтов и их основные разновидности // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – 2009. – № 8. URL: <http://www.jurnal.org/articles/2009/polit8.html>
6. Полетаев А.И. «Особые» структурные формы Земли и некоторые закономерности био- и этносоциотектоники // Пространство и Время. – 2015. – № 1–2(19–20). – С. 294–301.
7. Туровский Р.Ф. Политическая география. – М.–Смоленск: Издательство Смоленского гуманитарного университета, 1999. – 380 с.
8. Тынянова О.Н. К концепции социоприродной организации геополитического пространства: Тахрир – Таксим – Майдан – ... // Пространство и Время. – 2014. – Т. 4. – Вып. 1: Система планета Земля. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-kontseptsii-sotsioprirodnoy-organizatsii-geopoliticheskogo-prostranstva-tahrir-taksim-maydan>
9. Фёдоров А.Е. Влияние геологических факторов на вооружённые конфликты 1945 – 2010 гг. и на начало Второй Мировой войны. Система «Планета Земля»: Русский путь: Рублёв – Ломоносов – Гагарин. Монография. – М.: ЛЕНАНД, 2011. – С. 416 – 510.
10. Федоров А.Е. Влияние геологических факторов на историю человечества // Пространство и время. – 2010. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-geologicheskikh-faktorov-na-istoriyu-chelovechestva>
11. Фёдоров А.Е. Влияние геологических факторов на психическое состояние людей в Европе // Пространство и время. – 2012. – 1(7).– С. 154–166.
12. Хаусхофер К. О геополитике. Работы разных лет. – М.: Мысль, 2001. – 426 с.
13. Luttwak E. From Geopolitics to Geo-Economics: Logics of Conflict, Grammar of Commerce // The National Interest (Summer), 1990. – P. 17–23.
14. Mackinder H. J. The geographical pivot of history // The Geographical Journal. – 1904. – № 23. – P. 421–437.

References.

1. Averianova, N.M. & Voropayeva, T.S. (2019), “Osobennosti konfliktizatsionnykh protsessov v Ukraine [Features of conflict processes in Ukraine]”, *Nauchnyye trudy SWorld* [Scientific works of SWorld]. Issue 56, Volume 1, Ivanovo: Scientific World, pp. 78–84.
2. Isayev, B.A. & Ignat'yeva, B.F. (2019), “Struktura geopolitiki [The structure of geopolitics]”, *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Istoriya* [Bulletin of Tomsk State University. History], no 59, pp. 66–74.
3. Kachchari, Massimo, (2004), *Geofilosofiya Yevropy* [Geophilosophy of Europe], Translated by S. A. Maltseva, St.-Petersburg: «Pnevma», 187 pp.
4. Kovalenko, B.V., Pirogov, A.I., Ryzhkov, O.A. (2002), *Politicheskaya konfliktologiya. Uchebnoye posobiye dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy* [Political conflictology. Textbook for students of higher educational institutions], Moscow: Izhitsa, 400 pp.
5. Mirbashir, oglu E. (2009), “Sushchnost' voyenno-politicheskikh konfliktov i ikh osnovnyye raznovidnosti [The essence of military-political conflicts and their main varieties]” *Zhurnal nauchnykh publikatsiy aspirantov i doktorantov*, [Journal of scientific publications of graduate students and doctoral students] no 8, Available from <http://www.jurnal.org/articles/2009/polit8.html> (Accessed 14 June 2020).

6. Poletaev, A.I. (2015), “«Osobyе» strukturnye formy Zemli i nekotorye zakonomernosti bio- i etnosociotektoniki [“Special” structural forms of the Earth and some laws of bio- and ethnosociotectonics]”, *Prostranstvo i Vremya*, no 1–2 (19–20), pp. 294–301.

7. Turovskiy, R.F. (1999), *Politicheskaya geografiya* [Political geography], Moscow–Smolensk: Izdatel'stvo Smolenskogo gumanitarnogo universiteta, 380 pp.

8. Tynianova, O.N. (2014), “K koncepcii socioprirodnoj organizatsii geopoliticheskogo prostranstva: Tahrir – Taksim – Majdan – ... [To the concept of the socio-natural organization of the geopolitical space: Tahrir – Taksim – Maidan – ...]”, *Prostranstvo i Vremya*, t. 4 (Vol. 1: Sistema planeta Zemlya). Available from <<https://cyberleninka.ru/article/n/k-kontseptsii-sotsioprirodnoj-organizatsii-geopoliticheskogo-prostranstva-tahrir-taksim-maydan>> (Accessed 7 June 2020).

9. Fedorov, A.E. (2011), *Vliyanie geologicheskikh faktorov na vooruzhyonnye konflikty 1945 – 2010 gg. i na nachalo Vtoroj Mirovoj vojny. Sistema «Planeta Zemlya»: Russkij put': Rublyov – Lomonosov – Gagarin. Monografiya* [The influence of geological factors on armed conflicts 1945 – 2010 and at the start of World War II. System “Planet Earth”: Russian way: Rublev – Lomonosov – Gagarin. Monograph]. Moscow: ЛЕНАНД, pp. 416–510.

10. Fedorov, A.E. (2010), “Vliyanie geologicheskikh faktorov na istoriyu chelovechestva [The influence of geological factors on the history of mankind]”, *Prostranstvo i vremya*. Available from: <<https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-geologicheskikh-faktorov-na-istoriyu-chelovechestva>> (Accessed 5 June 2020).

11. Fedorov, A.E. (2012), “Vliyanie geologicheskikh faktorov na psicheskoe sostoyanie lyudej v Evrope [The influence of geological factors on the mental state of people in Europe]”, *Prostranstvo i vremya*, no 1(7), pp. 154–166.

12. Khauskhofer, K. (2001), *O geopolitike. Raboty raznykh let* [On geopolitics. Works of different years], Moscow: Mysl', 426 pp.

13. Luttwak, E. (1990), “From Geopolitics to Geo-Economics: Logics of Conflict, Grammar of Commerce”, *The National Interest (Summer)*, pp. 17–23.

14. Mackinder, H. J. (1904), “The geographical pivot of history”, *The Geographical Journal*, no 23, pp. 421–437.

Abstract. *Modern science is intensively developing in the conditions of globalization, thereby expanding its borders and depth. Today, emerging interdisciplinary directions designed to find answers (solutions) to modern civilizational challenges. The modern geoconflictological studies are an indispensable part of geopolitical and conflictological research. Geography and geology has considerably affected the development of modern geoconflictology. In terms of content, geoconflictology includes elements of geography, geology and conflictology, it is a borderline scientific discipline that combines and synthesises geographical, geological and conflictological approaches and strategies for analysing the structure of the conflictological processes. As a science, geoconflictology has theoretical and empirical components. Today geoconflictology plays a major role in the comprehensive conflictological studies into territories of different size. During the investigating the distribution of centers of bloody clashes during the Soviet Union collapse, geoconflictologists have shown that irrespective of the culture level, religion, education level, ethnicity peoples living in geologically active areas, retain their aggressiveness, conflictity and easy suggestibility. Using integrative approach, authors conclude on the need to consider any conflicts in society from the standpoint influence of plural factors (including an unknown geological factor).*

Key words: *geoconflictology, conflicts, an unknown geological factor, aggression, conflictity, national character.*

Статья отправлена: 30.06.2020 г.

© Авер'янова Н.М., Воропаева Т.С.